

VL. ILJITSHIN OMAISILLEEN KIRJOITTAMISTA
KIRJEISTÄ *

Yksityisen kirjeenvaihdon merkitys henkilön elämäkerän ja hänen henkilöisyytensä esilletuomisessa on siinä, että näyttäen hänet jokapäiväisessä elämässä, suhteissaan ihmisiin se auttaa valaisemaan hänen joitain luonteenpiirteitään, jotka kuvastuvat riittämättömästi tai eivät kuvastu lainkaan hänen tieteellisessä tai yhteiskunnallisessa toiminnassaan, ja joka tapauksessa se tarjoaa uusia piirteitä hänen luonnehtimisekseen. Vaikka Vladimir Iljitshin kirjeet ovatkin tavallisesti hyvin lyhyitä ja suppeita, vapaita kaikesta tunteilusta, josta hän ei koskaan pitänyt enempää kuin yleensäkin mistään monisanaisuudesta, vaikka näissä kirjeissä näkyykään toimenmies, joka on tottunut omistamaan aikaa kaikkeen henkilökohtaiseen niukasti, kirjeiden kirjoittajan luonne kuvastuu enemmän tai vähemmän niissäkin.

Ei pidä myöskään unohtaa, että tätä kirjeenvaihtoa on käyty tsaristisen sensuurin oloissa, ja siksi piti aina ottaa varteen se mahdollisuus, että kirjeet avataan ja tarkastetaan postissa, minkä vuoksi kirjeiden piti olla hyvin vähäsanaisia ja suppeita. „Meidän asemassamme on kovin vaikea kirjoittaa siten kuin haluttaisi”, kirjoitti Vladimir Iljitsh sisarelleen M. I:lle. Suurempia mahdollisuuksia tarjosi kirjeiden kirjoittaminen salamusteella; puhtaasti asioita koskevien kysymysten lisäksi niissä kerrottiin viimeisimmistä puolue-elämän uutisista, edustajakokouksista ja konferensseista, niissä oli myös osuvia, parilla kolmella sanalla esitettyjä eri henkilöitä ja puolueessa

* A. I. Uljanova-Jelizarovan kirjoitus vuosina 1931 ja 1934 julkaistuun kokoelmaan „Kirjeitä omaisille”. *Toim.*

esiintyneitä virtauksia koskevia karakteristiikkoja sekä jyrkkiä ja päättäväisiä sanontoja, jotka olivat hänelle ominaisia vapaassa keskustelussa. Mutta nämä kirjeet piti hävittää, kun ne oli luettu, eikä ainoakaan niistä ole tietysti säilynyt meidän aikoihimme saakka. Ne kirjoitettiin joko kirjeiden tai useimmiten kirjojen, aikakauslehtien tai joidenkin painovedosten rivien väliin. Ja kun Vladimir Iljitsh saamiaan kirjoja luotellessaan kirjoittaa, että jokin „Teknikkojen kokouksen päiväkirja” tai „Archivin vedos” „oli hyvin mielenkiintoinen ja Anjutalle siitä erikoiset kiitokset”, niin se tietysti merkitsee salamusteella kirjoitetun kirjeen saamista. En säilyttänyt myöskään niitä tavallisella musteella kirjoitettuja kirjeitä, joita ei lähetetty henkilökohtaisella osoitteellani — sellaisia olivat esimerkiksi kirjeet, joita sain sovitulla salanimellä vuosina 1913—1914 aikakauslehti „Prosvestshenijen” toimitukseen. Eikä kaikkia henkilökohtaisella osoitteellankaan saapuneita kirjeitä ollut sopiva säilyttää: muistan pari kirjettä, jotka Iljitsh itse pyysi hävittämään.

Tähän kokoelmaan kuuluvista kirjeistä tulee vielä sanoa, että vaikka ne onkin kirjoitettu omaisille, minkä vuoksi niissä luonnollisesti on paljon puhtaasti perheasioita koskevaa ja vähän yleisesti kiinnostavaa, nämä henkilöt olivat läheisiä toisilleen paitsi sukulaisuutensa myös vakaumus- tensa puolesta ja heidän välillään käytiin myös asioita koskevaa kirjeenvaihtoa, joten legaaliset kirjeet olivat useinkin lisänä muodostaen ikään kuin renkaita kirjeenvaihdon yleisessä ketjussa. Ja vaikkei Vladimir Iljitsh tietysti kirjoittanutkaan äidille välittömästi asioista, hänen ei myöskään tarvinnut salata tältä mitään tietäen, että äiti suhtautui täysin myötämielisesti hänen vallankumouksellisiin pyrintöihinsä ja koko hänen työhönsä. Tästä johtuen jollekin perheenjäsenelle osoitettu kirje oli useimmiten yhteinen. Äidille kirjoitetuissa kirjeissä annettiin tehtäviä ysarille, veljelle tai langolle; tavallisesti kaikki perheenjäsenet lukivat ne ja usein ne lähetettiin edelleen muissa kaupungeissa olleille.

Vladimir Iljitshin omaisilleen lähettämien kirjeiden merkitystä lisää tietysti myös se seikka, että ne kuuluvat siihen neljännesvuosisadan käsittävään kauteen, jolloin syntyi ja muovautui puolueemme, jonka rakentamisessa Vladimir Iljitshillä on niin suuri osuus.

Sisältörikkainta ja ahkerinta oli kirjeenvaihto vuosina 1897—1899 ja 1908—1909, s.o. vuosina, jolloin julkaistiin Vladimir Iljitshin kaksi suurta kirjaa: „Kapitalismin kehitys Venäjällä” ja „Materialismi ja empiriokritisismi”, sillä kirjeet koskivat näiden julkaisemiseen liittyviä asioita ja tehtäviä, niiden korjauslukua y.m. Näiden kahden aikajakson ensimmäisen kauden kirjeet ovat sitä paitsi sisältöriikkaampia ja monilukuisempia myös sen vuoksi, että ne on kirjoitettu karkotusvuosina, jolloin pakollinen yksinäisyys ja elämästä irtaantuneisuus saa hyvinkin itseensä-sulkeutuneen ihmisen ryhtymään kirjeenvaihtoon. Vladimir Iljitshin tämän kauden ja erittäinkin äidille lähetetyt seikkaperäisemmät kirjeet kuvaavat parhaiten hänen elinolojaan, taipumuksiaan ja tapojaan, niissä hän kuvastuu yksilönä kaikkein havainnollisimmin, jos niin voisi sanoa.

Ja edelleen — mikä on kaikkein tärkeintä — Vladimir Iljitshin karkotuspaikalta kirjoittamista kirjeistä näkyy, ettei hän ollut lainkaan irrallaan elämästä, vaan kosketteli kirjeissään kaikkia marxilaisen teorian ja käytännön senaikaista päivänpolttavia kysymyksiä. Joskin Vladimir Iljitsh käyttää kirjeissä salanimiä, sillä muuten ei voinut ollakaan, niistä näkyy hänen suhtautumisensa „Työn vapautus” ryhmän jäseniin, Plehanoviin ja Axelrodiin, täysi solidaarisuus ja suuri kunnioitus näitä kohtaan, hänen kanssakäymisensä näiden kanssa sekä kirjeiden välityksellä että niiden keskustelujen kautta, joita minä kävin heidän kanssaan Vladimir Iljitshin pyynnöstä ulkomaanmatkani aikana vuonna 1897. Niissä Vladimir Iljitsh korostaa, ettei saa missään nimessä sallia sitä „poliittisesta elämästä eristymistä”, jonka vaarasta Axelrod varoitti. „Siinä kirjoittaja on mielestäni täysin ja tuhatkertaisesti oikeassa, varsinkin ahdasmielisiä 'ekonomiikan' kannattajia vastaan” *. Näillä viimeksi mainituilla hän tarkoitti Maslovia ja kumpp., t.s. „Samarski Vestnik” lehden toimitusta, joka syytti Struven johtamaa „Novoje Slovo” aikakauslehteä myötätuntoisesta suhtautumisesta porvaristoon, liberalismiin. Vladimir Iljitsh katsoi silloin lähimmäksi tehtäväksi sen, ettei rajoituta yksinomaan taloudellisen taistelun propagointiin ja agitointiin. „Tärkeää on estää sellaisten harhaluulojen leviäminen, että

* Ks. Teokset, 34. osa, s. 9. *Toim.*

jotain voidaan saada aikaan pelkällä tehtailijoita vastaan käytävällä taistelulla”, hän sanoi minulle vähää ennen pidätetyksi joutumistaan. „Heti alun pitäen täytyy kehittää työläisten poliittista tietoisuutta.” Siksi V. I. asettui silloin samoin kuin Fedosejev ja Martovkin täysin yksimielisenä „Työn vapautus” ryhmän kanssa Struven puolelle näissä Struven ja samarskivestnikiläisten välisissä erimielisyyksissä ja puolusti häntä Masloville ja kumpp. kirjoittamisissaan kirjeissä. Maslovin sanojen mukaan Vladimir Iljitshin eräs kirje oli sävyiltään sotainen ja päättyi sanoihin: „Jos tahdotte sotaa, niin tulkoon sota”. Myös vuonna 1899 kirjoittamisissaan kirjeissä Vladimir Iljitsh asettui monta kertaa vastustamaan samaralaisia.

„Mitä samaralaisiin tulee, niin epäilen suuresti, että he sanovat jotain järkevää (minulle jo kirjoitettiin, että minua syytetään 'porvarillisuudesta')” (helmikuun 13 p:nä 1899 päivätty kirje). Gvozdevin kirjan resensiosta hän kirjoittaa: „Resension kirjoittaminen ei ollut kovinkaan mieluista. Kirja ei miellyttänyt minua: siinä ei ole mitään uutta, vain yleisesti tunnettuja päätelmiä, kieli on paikoitellen mahdotonta...” „Kun tästä aiheesta (perintöä koskevan kirjoituksen johdosta.— A. J.) voisi keskustella henkilöiden kanssa, jotka eivät rajoitu pelkkään gvozdevilaisuuteen (oletteko lukenut Gvozdevin kirjan kulakistosta? * Mielestäni se on hyvin heikko), se olisi hyvin hyödyllistä ja hyvin mielenkiintoista.”

Mutta taistellessaan edelleenkin ekonomismia vastaan yhdessä Axelrodin ja Plehanovin kanssa, jotka jo silloin, kun Vladimir Iljitsh saapui ensi kerran ulkomaille v. 1895, korostivat, että narodnikkien kanssa käytävistä kerhokiistoista, eristymisestä täytyy siirtyä järjestämään sosialidemokraattista poliittista puoluetta, Vladimir Iljitsh panee merkille Axelrodin uudessa kirjasessa (liberaalisen ja sosialistisen demokratian välisestä suhteesta Venäjällä) toisen äärimmäisyyden. Hän sanoo, että kirjoittaja tähdentää riittämättömästi liikkeen luokkaluonnetta ja on liian suosiollinen suukopua pitäviä agraarikkoja kohtaan ja että pitäisi puhua heidän hyväksikäyttämistään eikä kannattamisestaan.

---

* *Gvozdev, R.*, „Kulakkius-koronkiskuruus. sen yhteiskunnallis-taloudellinen merkitys”. Pietari 1899.

Näissä kirjeissä näkyy suuttumus, jota Iljitshissä herättivät silloin syntyneet revisionistiset virtaukset: Bernsteinin kirja, „Neue Zeitissa” julkaistut saksalaisten revisionistien kirjoitukset ja Bulgakovin kirjoitus. Viimeksi mainitusta hän kirjoittaa: „Bulgakov taas suorastaan raivostutti minua: sellaista pötyä, pelkkää pötyä ja niin ääretöntä professorimaista pöyhkeilyä, että piru tietää, mitä se on!..” „Hän suorastaan vääristelee Kautskya.” „Aion kirjoittaa 'Kautskyn kirjasta'” (Bernsteiniä vastaan.— A. J.) (ks. 1/V—99 päivättyä kirjettä).

Bernsteinistä hän kirjoittaa:

„Bernsteinin kirjaa aloin lukea Nadjan kanssa heti ja olemme lukeneet jo enemmän kuin puolet, ja sen sisältö hämmästyttää meitä yhä enemmän. Teoreettisesti se on uskomattoman heikko; vieraiden ajatusten toistamista. Fraaseja arvostelusta eikä edes yritetä arvostella vakavasti ja itsenäisesti. Käytännöllisesti se on opportunistia... Ja samalla kuitenkin *pelkurimaista* opportunistia, sillä ohjelmaan Bernstein ei halua suoraan kajota... Bernsteinin maininnat, että monet venäläiset ovat solidaarisia hänen kanssaan... saivat meidät aivan kuohuksiin. Niin, meistä on täällä tullut nähtävästi todellakin 'vanhuksia' ja 'olemme jääneet jälkeen' 'uusista sanoista'..., joita jäljennetään Bernsteiniltä. Kirjoitan Anjutalle piakkoin tästä aiheesta seikkaperäisemmin” *.

Iljitsh pyytää siskoa, M. I:tä, hankkimaan hänelle Hannoverin puoluepäivien selostukset (22/VIII—99); puoluepäivien piti kokoontua lokakuussa. Pääkysymyksenä Hannoverin puoluepäivillä oli kuten tunnettua kysymys Bernsteinistä. Lähettäessään Bulgakovin artikkelista kirjoittamansa arvostelun „Novoje Slovoon” (se julkaistiin „Nautshnoje Obozrenijessa”)** Iljitsh kirjoittaa:

„Omien kesken polemisointi ei ole tietysti miellyttävää, ja olen pyrkinyt lieventämään sävyä, mutta erimielisyyksistä vaikeneminen ei ole enää vain epämiellyttävää, vaan suorastaan vahingollista, eikä saakaan vaieta niistä 'ortodoksian' ja 'kritisismien' välisistä oleellisista erimielisyyk-

* s.o. salamusteella.

** V. I. Leninin kirjoitus „Kapitalismi maataloudessa (Kautskyn kirjan ja hra Bulgakovin kirjoituksen johdosta)” (ks. Teokset, 4. osa, ss. 91—144) lähetettiin „Naishalo” aikakauslehteen, julkaistiin aikakauslehdessä „Zhizn” tammi—helmikuussa 1900. Toim.

sistä, joita on tullut esiin sekä saksalaisessa että venäläisessä marxilaisuudessa”.

Vladimir Iljitshiä kuohuttaa myös Tugan-Baranovski: „'Nautshnoje Obozrenijen' 5. numeron” (20/VI—99 päivätty kirje) „näin ja katson siinä julkaistun Tugan-Baranovskin kirjoituksen hirvittävän typeräksi ja tyhjänpäiväiseksi: 'kumotakseen' Marxin hän on yksinkertaisesti tehnyt mielivaltaisen muutoksen lisäarvon suhdeluun ja olettaa järjettömyyden: työn tuottavuuden muuttumisen ilman tuotteen arvon muuttumista. En tiedä, kannattaako jokaisen tuollaisen tyhjänpäiväisen kirjoituksen johdosta kirjoittaa: täyttäköön ensin lupauksensa kehitellä tätä kysymystä seikkaperäisemmin. Yleensä asetun yhä päättäväisemmin vastustamaan uusinta 'kriittillistä virtausta' marxilaisuudessa ja uskantilaisuutta (joka on muuten synnyttänyt ajatuksen erottaa sosiologiset lait erilleen taloudellisista). Kirjan 'Beiträge zur Geschichte des Materialismus' kirjoittaja * on täysin oikeassa julistaessaan uskantilaisuuden taantumuksellisen porvariston taantumukselliseksi teoriaksi ja noustessaan vastustamaan Bernsteinia.”

Vladimir Iljitshin toinen kirjoitus on „Vieläkin realisointiteoriakysymyksestä” ** (suunnattu jo pääasiallisesti Struvea vastaan, jonka myötämielisyys revisionismia kohtaan käy yhä ilmeisemmäksi). Vladimir Iljitshin arvostelu on luonteeltaan tosin vielä kannattajansa toverillista arvostelua.

„Lopettelen nyt vastaukseksi Struvelle tarkoitettua kirjoitusta. Mielestäni hän on sotkenut tavattomasti ja voi aiheuttaa tuolla kirjoituksellaan kosolti väärinkäsityksiä kannattajien keskuudessa ja vahingoniltoa vastustajien keskuudessa” (7/III).

Mutta vähitellen alkaa syntyä jo vakavampia epäilyksiä, jotka näkyvät selvemmin Potresoville samana vuonna kirjoitetuissa kirjeissä (IV Lenin-kokoelma). Ja samalla hän kirjoittaa alkaneensa tutkia filosofiaa hänellä silloin olleiden muutamien filosofian kirjojen perusteella.

„Volodja lukee utterasti kaikenlaista filosofiaa (se on nyt virallisesti hänen ammattinsa), Holbachia, Helvétiusia

* Plehanov.

** Teokset, II osa, s. 405. (Ks. Teokset, 4. osa, ss. 61—79. Toim.)

y.m.", N. K. Krupskaja kirjoittaa M. A. Uljanovalle lähettämässään kirjeessä 20/VI—99.

Ja vihdoin kirjeissä mainitaan myös tämän kauden ehkä huomattavimmasta poliittisesta tapahtumasta — niin sanotusta „Credosta” ja 17 sosialidemokraatin laatimasta vastauksesta siihen*.

„Anjutalle kirjoitan kohta seikkaperäisemmin** 'credosta' (joka kiinnostaa ja *kuohuttaa* minua ja meitä kaikkia suuresti)” (1/VIII—99).

„Credo der Jungenissa minua suorastaan hämmästytti noiden fraasien tyhjiys. Se ei ole credo, vaan yksinkertaisesti jotain viheliäistä sanahelinää! Aion kirjoittaa siitä seikkaperäisemmin” (25/VIII—99).

Tuon asiakirjan lähetin Iljitshille minä ja minä sen aivan sattumalta ristinkin. Kiinnittämättä asiaan erikoista huomiota kirjoitin salamusteella mahdollisimman lyhyesti: „Lähetän sinulle erään nuorten 'Credon'”.

Sitten, kun tämä nimi oli jotenkin juurtunut ja alettiin puhua „Anti-Credosta”, tulin levottomaksi, että olin tällä virheellisellä nimityksellä paisutellut tahtomattani tuon asiakirjan merkitystä, ja kirjoitin siitä Iljitshille samaa menetelmää käyttäen. Mutta tuo kirjeen kohta oli kaiketi jäänyt jotenkin lukematta, sillä kun sanoin Iljitshille hänen palattuaan karkotuspaikalta, ettei asiakirja ollut minkään nuorten ryhmän uskontunnustus, vaan että se oli lähtenyt kahden kirjoittajan, Kuskovan ja Prokopovitshin, kynästä ja että nimi „Credo” oli minun antamani, Vladimir Iljitsh ihmetteli ja kysyi vielä: „sinunko?”, mutta oltuaan hetken vaiti sanoi, että kuitenkin siihen piti vastata. Niin asiakirja lähtikin kiertämään maailmaa tämän nimisenä.

Näemme siis, että kirjeissä, joita Vladimir Iljitsh lähetti omaisilleen karkotuspaikalta, hän lausui mielipiteensä kaikista senaikaisen puolue-elämän päivänpolttavista kysymyksistä; niissä kuultaa hänen perussuuntansa hahmottuva väylä, jonka piti välttää sekä ekonomismin ahdaskatseisuus että suosiollisesta liberaaleihin suhtautumisesta aiheutuva epämääräisyyden vaara kuin myös puhtaasti intelligenttimäinen viehättyminen revisionismiin, arvosteluun arvostelun vuoksi. Hän valikoi jo karkotuspaikalla ollessaan tovereita vastaista puoluerakennustyötä varten, sitä „ei

* Ks. Teokset, 4. osa, ss. 151—165. *Toim.*

** s.o. salamusteella.

verhottua” kirjallisuutta varten *, jonka välttämättömyydestä hän kirjoittaa Potresoville katsoen tuossa samassa kirjeessä siihen työhön sopivaksi karkotustovereistaan vain Martovin, joka „yksin ottaa täällä kaiken sen” (aikakauslehden, puolueen intressit) „todella läheisesti ja aktiivisesti sydämen asiakseen”. Hän hahmottelee „Iskran” suunnitelman.

Vladimir Iljitshin kirjeissä, jotka hän kirjoitti vuosina 1908—1909, „Materialismi ja empiriokritisismi” kirjansa julkaisemisen aikoina, tavataan niin ikään ajatuksia yleisistä kysymyksistä, muun muassa hänen kirjastaan, joskin paljon vähemmän kuin karkotuspaikalta kirjoitetuissa kirjeissä, jotka ovat yleensä seikkaperäisempiä. Mutta yritykset revidoida marxilaisuutta filosofian alalla, joiden johdossa meillä olivat Bogdanov ja Lunatsharski, kuohuttivat Vladimir Iljitshiä yhtä kovasti kuin Bernsteinin yritykset tehdä samoin poliittisen taloustieteen alalla. Kuten näimme, tuo marxilaisuudessa esiintynyt uuskantilainen virtaus oli saanut hänet tutkimaan filosofiaa jo Siperiassa. Ensimmäisen vallankumouksemme jälkeen seuranneen taantumuksen vuosina jumalanetsintävirtaus pakotti hänet käymään lujasti käsiksi filosofiaan ja kirjoittamaan kirjan, jossa eritellään perusteellisesti tuota marxilaisuudesta poikkeamista.

„Sairauteni on hidastuttanut suuresti työtäni filosofian alalla”, Vladimir Iljitsh kirjoitti siskolle M. I:lle 13/VII. 1908. „Mutta nyt olen melkein täydellisesti parantunut ja kirjoitan kirjan ehdottomasti. Olen tehnyt paljon työtä tutkiessani machilaisia ja luulen päässeeni selville kaikista heidän (sekä myös 'empiriomonismin') sanoin kuvaamatomista tyyperyksistään.”

Vladimir Iljitshiä kuohuttaa tavattomasti „pappispimitys” — tämä on termi, jota hän käyttää kaikenlaisesta jumalanetsinnästä, kaikenlaisista yrityksistä soluttaa marxilaisuuteen muodossa tai toisessa uskonnollisia katsomuksia. Sensuurin vuoksi hän ehdottaa, että kaikkialla

* Esipuheessaan Leninin kirjeisiin ja 41. huomautuksessa (IV Lenin-kokoelma, s. 19) L. Kamenev selittää nämä sanat ilmeisesti väärin. Nimityksellä „verhottu kirjallisuus” ei tietysti pidä ymmärtää liberaalista kirjallisuutta, joka verhottui sosialidemokratian pukimiin, vaan omaa, sosialidemokraattista kirjallisuutta, jonka oli sensuurin vuoksi pakko ottaa legaalinen ulkomuoto, t.s. paitsi legaalista sosialidemokraattista kirjallisuutta tarvitaan myös illegaalista. Mitään „valepu-kuisista liberaaleista” aitautumisen välttämättömyyttä ei tässä kohtaa tarkoiteta. Sitä ei voida ymmärtää mitenkään muuten.

voitaisiin käyttää „pappispimitys”-sanan asemesta sanaa „fideismi” ja selittää tämä huomautuksessa („fideismi on oppi, joka asettaa uskon tiedon tilalle tai yleensä antaa määrätyn merkityksen uskolle”)*.

Siten on kirjassa sanottukin. Käsikirjoituksessa sen sijaan lause, johon tämä huomautus oli tehty, kuului näin: „Nojautuen kaikkiin näihin muka uusimpiin oppeihin meikäläiset dialektisen materialismin hävittäjät menevät puheissaan arkailematta aina suoranaiseen pappispimitykseen saakka (Lunatsharski selvimmin, muttei lainkaan hän yksin)”. Ja Vladimir Iljitsh hyökkää mitä ankarimmin noiden „hävittäjien” kimppuun, pyytää minua, etten lieventäisi mitään heitä koskevaa, ja suostuu hyvin vastahakoisesti lieventämään eräitä kohtia sensuurinäkökohtien vuoksi.

„On ajatellut tykö jumalan — täytyy muuttaa: 'on... ajatellut itselleen tykö... no, sanokaamme lievästi, uskonnollisia käsitteitä' tai jotain sen tapaista.”

Käsikirjoituksessa tämä sanonta esiintyi seuraavassa lauseessa: „Ihmiset voivat ajatella ja 'tyköajatella' jos jonkinlaisen helvetin, jos jonkinlaisia peikkoja. Lunatsharski on jopa ajatellut itselleen tykö jumalan”. Kun ei tarvinnut ottaa huomioon sensuurinäkökohtia, hän kirjoitti minulle: „*Ole hyvä, älä lievennä mitään Bogdanovia, Lunatsharskia ja kumpp. vastaan suunnatuissa kohdissa. Lieventäminen on mahdotonta. Poistit sen, että Tshernov on 'rehellisempi' vastustaja kuin he, ja se on hyvin ikävää. Ei syntynyt sitä vivahdetta. Syytökseni eivät luonteeltaan vastaa sitä laisinkaan. Asian koko ydin on siinä, että machilaisemme ovat marxilaisuuden epärehellisiä, halpamaisen pelkurimaisia vihollisia filosofiassa*”. Ja edelleen: „*Ole hyvä, älä lievennä Bogdanovia ja Lunatsharskin pappispimitystä vastaan suunnattuja kohtia. Suhteemme heihin ovat katkenneet kokonaan. Ei ole syytä lieventää, ei toimita*” (9/III—09).

„Varsinkaan *älä* poista 'Purishkevitshia' y.m. kantilaisuuden arvostelua koskevassa §:ssä!” hän kirjoittaa maaliskuun 21 pnä.

„Purishkevitshiin” Iljitsh vertasi machilaisia siksi, että kun Purishkevitsh sanoi arvostelevansa kadetteja johdonmukaisemmin ja päättäväisemmin kuin marxilaiset, niin

* Ks. Teokset, 14. osa, s. 8. *Toim.*

myös machilaiset vakuuttelivat arvostelevansa Kantia johdonmukaisemmin ja päättäväisemmin kuin marxilaiset. Mutta ei pidä unohtaa, hra Purishkevitch, Vladimir Iljitsh sanoo hänelle, „te arvostelette kadetteja sen vuoksi, että he ovat *liiaksi* demokraatteja, kun taas me arvostelemme heitä siitä, että he *eivät ole kylliksi* demokraatteja. Machilaiset arvostelevat Kantia siitä, että hän on liiaksi materialisti, me taas arvostelemme häntä siitä, että hän ei ole kylliksi materialisti. Machilaiset arvostelevat Kantia oikealta, me vasemmalta” (Teokset, XIII osa, s. 163)*.

Edelleen, lähettäessään IV luvun 1. §:ään lisäyksen „Miltä taholta N. G. Tshernyshevski lähti arvostelemaan kantilaisuutta?” Vladimir Iljitsh kirjoittaa: „Katson hyvin tärkeäksi asettaa Tshernyshevskin machilaisten vastakohdaksi”. Näiden erimielisyyksien poliittisesta puolesta, jotka tunnetaan meidän ja „Vperjod” ryhmän välisinä erimielisyyksinä, Iljitsh mainitsee tämän kauden julkisissa kirjeissä vain parilla sanalla: „Asiat ovat meillä ikävästi: Spaltung (jakautuminen.— A. J.) varmaankin tapahtuu; luulen voivani antaa sinulle kuukauden tai 1½ kuluttua tarkat tiedot siitä. Toistaiseksi ei voi mennä arvailuja pitemmälle” (26. V). Tästä jakautumisesta puhutaan seikkaperäisesti „Tiedonannossa 'Proletarin' laajennetun toimituskunnan neuvottelukokouksesta” ja siihen liitetyissä päätöslauselmissa: V — tov. Maksimovin (Bogdanovin) erkaantumisesta ja IV — (Caprin) puoluekoulusta, josta „Proletarin” toimituskunta kieltäytyy kantamasta vastuuta siksi, „että N. N:n koulun alkuunpanijoina ja järjestäjinä on yksinomaan otzovismin, ultimatismin ja jumalanrakentajain edustajia” (kesäkuu — 09, Teokset, XIV osa, ss. 89—103)**.

Viimeisten vuosien kirjeissä, jotka ovat yleensä harvalukuisempia, kosketellaan yhteiskunnallisia aiheita vieläkin vähemmän.

Toisen maanpakolaisuuskauden ensimmäiset vuodet olivat hyvin ikäviä ja ankeita ja Iljitsh kärsi niistä tavattomasti. Panin sen merkille itsekkin henkilökohtaisesti, kun syksyllä 1911 kävin hänen luonaan Pariisissa. Hänen mielialansa oli huomattavasti vähemmän elämäniloinen kuin

* Ks. Teokset, 14. osa, s. 192. *Toim.*

** Ks. Teokset, 15. osa, ss. 421—448. *Toim.*

tavallisesti. Kerran, ollessamme kahden kävelyllä, hän sanoi minulle: „Onnistuukohan vielä elää toiseen vallankumoukseen saakka”. Mieleeni jäi surullinen ilme hänen kasvoillaan, jotka muistuttivat silloin sitä valokuvaa, joka hänestä oli otettu ohranassa v. 1895. Se oli raskaan taantumuksen aikaa. Silloin alkoi vasta ilmaantua eräitä nousun merkkejä, kuten esimerkiksi se, että alkoivat ilmestyä „Zvezda” ja „Mysl”.

Ilosäveleenä kajahti hänen tammikuun 3 p:nä 1911 kirjoittamassaan kirjeessä tiedotus: „Eilen sain Venäjältä 'Zvezdan' 1. numeron ja tänään 'Myslin' 1. numeron. Se jo ilahduttaa!... Se on jo lohdullista!”

Mielialan teki vieläkin painostavammaksi tietysti se „kova rettelö”, jonka vuoksi työ edistyi hirveän huonosti ja josta Vladimir Iljitsh kirjoitti v. 1910, s.o. Keskuskomitean ulkomaisen byroon ja „Vperjod” ryhmän väliset erimielisyydet. Tuohon samaan „erikoisen rettelöiseen aikaan” Vladimir Iljitsh viittaa tammikuun 3 p:nä 1911 päivätyssä kirjeessään pyytäen M. T. Jelizarovilta anteeksi sitä, ettei ole vastannut säännöllisesti.

Kirjeistä näkyy, että vuoden 1912 syksystä alkaen, Krakovaan muuttamisen jälkeen, Vladimir Iljitshin mieliala on paljon korkeammalla. Hän kirjoittaa, että he elävät siellä paremmin kuin Pariisissa, hermot saavat lepoa, on enemmän kirjallista työtä, vähemmän riitoja. Työ „Pravdassa”, työväenliikkeen ja vallankumouksellisen toiminnan elpyminen vaikuttivat tietysti hyvin myönteisesti Vladimir Iljitshiin. Havaittavissa oli myös riitojen väheneminen, Vladimir Iljitsh kirjoittaa esimerkiksi, että Gorki suhtautuu meihin jo ystävällisemmin. Pian sen jälkeen Gorki, kuten tunnettua, tuli bolshevistisen „Prosveshtshenije” aikakauslehden toimitukseen.

Vladimir Iljitsh kirjoittaa, että „Pravdan” ohella aiotaan julkaista kirjasia, hän näkee useammin venäläisiä ja tuntee ilmeisesti olevansa lähempänä Venäjää: hän kutsuu M. T. Jelizarovia kanssaan parantolaan Zakopaneen tiedottaen, että Varsovasta sinne kulkee suora juna; kutsuu myös minua vihjaten, että rajaseudun asukkaat voivat matkustaa 30 kopeekalla.

Yleensä hän on tyytyväinen Krakovassa oloonsa ja kirjoittaa, ettei aio muuttaa minnekään, „ellei sota karkota, mutta en oikein usko sotaan”.

Syksyllä 1913 muutin Pietariin, jossa työskentelin bolshevistisessä „Prosveshtshenije” aikakauslehdessä, aikakauslehdessä „Rabotnitsa” sekä „Pravdassa”. Paitsi salamusteen avulla käytyä kirjeenvaihtoa kävin Vladimir Iljitshin kanssa siihen aikaan laajaa kirjeenvaihtoa myös kirjallisuusasioista — sain kirjeet „Prosveshtshenijen” toimitukseen salanimelle: Andrei Nikolajevitshille. Näistä asioita koskevista kirjeistä minulla on toistaiseksi vain kaksi sensuroitua kirjettä, joita ei ole liitetty tähän omaisille kirjoitettujen kirjeiden kokoelmaan.

Sotavuosina kirjeenvaihto oli tietysti niukempaa ja monet kirjeet hävisivät. Mutta niissä harvoissakin, jotka ovat säilyneet, jopa postikorteissakin, Vladimir Iljitsh koskettelee yleisiä kysymyksiä, jotka vaivasivat häntä eniten. Esimerkiksi 1/II—10 päivätyssä postikortissa hän kirjoittaa: „Viimeksi kulunut aika on ollut meillä hyvin 'myrskyisää', mutta on päädytty siihen, että yritetään tehdä rauha menshevikkien kanssa, aivan niin, niin kummallista kuin se onkin; ryhmälehti on lakkautettu ja yritetään viedä voimakkaammin eteenpäin yhdistymisasiaa. Saa nähdä, onnistutaanko”.

24/III—12 päivätyssä kortissa sanotaan: „...meikäläisten keskuudessa täällä on käynnissä sellainen torailu ja toistensa parhaaminen, jollaista ei ole ollut pitkään aikaan ja tuskin on ennen ollutkaan. Kaikki ryhmät ja ryhmien osat ovat nousseet viimeksi pidettyä konferenssia ja sen järjestäjiä vastaan, niin että tšekäläisissä kokouksissa asia on kehittynyt kirjaimeilisesti tappeluksi”.

14/XI—14 päivätyssä kirjeessä hän kirjoittaa: „On hyvin surullista nähdä shovinismin voimistuvan eri maissa ja sellaista petturimaista menettelyä kuin on saksalaisten* (eikä yksistään saksalaisten) marxilaisten eli muka marxilaisten menettely... On täysin ymmärrettävää, että liberaalit kehuvat taas Plehanovia: hän on täydellisesti ansainnut tuon häpeällisen rankaisun... Näin 'Sovremennyi Mirin' törkeän ja hävyttömän numeron... häpeä, häpeä!..”**

Mutta asioita koskevien, salamusteella kirjoitettujen kirjeiden vaihto oli meidän välillämme vieläkin vilkkaampaa noina vuosina, jolloin kaikkalainen kirjeiden tulo

* Saksalaiset sosialidemokraatit äänestivät elokuun 4 p:nä 1914 sotamäärärahojen puolesta.

** Siinä oli julkaistu Jordanskin kirjoitus: „Tulkoon voitto!”

Keskuskomiteaan supistui kovasti, ja ainoassa vuodelta 1915 säilyneessä postikortissaan Vladimir Iljitsh lähettää minulle erikoiset, „hyvin, hyvin suuret” kiitokset „kirjasta, mitä mielenkiintoisimmasta pedagogisten kirjoitusten kokoelmasta ja kirjeestä”. Pedagogisten kirjoitusten kokoelma oli „mitä mielenkiintoisin” tietysti siksi, että sen rivien väliin oli kirjoitettu salamusteella kirje.

Siis Vladimir Iljitshin omaisilleen kirjoittamissa kirjeissä kuvastuu se taistelu, jota hän kävi koko elämänsä ajan marxilaisuuden oikean käsittämisen puolesta ja sen oikean soveltamisen puolesta proletaarisen liikkeen eri kehitysvaiheissa.

Yrittäkäämme nyt näiden kirjeiden perusteella tehdä eräitä johtopäätöksiä, panna lyhyesti merkille Vladimir Iljitshin ne henkilöllisyyspiirteet, ne luonteen piirteet, jotka mielestämme ilmenevät hänen omaisilleen kirjoittamissa kirjeissä.

Ensinnäkin havaitsemme hänen kiintymystensä olevan lujia, mikä on pantu jo merkille „Proletarskaja Revoljutsija” aikakauslehdessä osittain julkaistujen Vladimir Iljitshin omaisilleen lähettämien kirjeiden resensioissa —, hänen suhtautumisensa yksiin ja samoihin henkilöihin on kestävä, muuttumatonta monien vuosien kuluessa. Tosin nämä olivat läheisiä omaisia, mutta näissä kirjeissä tulee kuitenkin selvästi näkyviin sympatioiden kestävyys, luonteen tasaisuus ja lujuus. Edelleen voimme näiden kirjeiden perusteella todeta myös sen, että hänen vakaumuksensa olivat lujat ja usko asiaansa vankka: Vladimir Iljitshin kirjeissä läheisille omaisille, joiden kanssa ollaan tavallisesti avomielisimpiä, emme havaitse pienintäkään horjuntaa, epäilyä, viettymystä johonkin muuhun suuntaan.

Emme havaitse itsekään minkäänlaista vaikerointia emmekä alakuloisuutta, jotka eivät yleensä olleet hänen luonteelleen ominaisia, emme edes minkäänlaista valitusta olojen johdosta, olipa hän sitten vankilassa, karkotuspaikalla tai maanpaossa, emme edes alakuloista sävyä niiden kuvailemisessa. Tämä johtui tietysti myös siitä, että suurin osa kirjeistä oli osoitettu äidille, joka joutui kärsimään niin paljon lastensa vuoksi, minkä äitiään lämpimästi rakastanut ja kunnioittanut Vladimir Iljitsh hyvin käsitti.

Hän käsitti, että myös hänen toimintansa tuotti äidille paljon levottomuutta ja raskaita elämyksiä, ja pyrki lieventämään niitä, mikäli se riippui hänestä.

Tuota reippautta uhkuivat myös muille perheenjäsenille sekä aikaan tai toiseen äidistä erossa asuneille kirjoitetut kirjeet. Muistan esimerkiksi vuosina 1900—1902 ulkomailla ollessani saamani kirjeet, jotka minun täytyi tietysti Venäjälle palatessani hävittää. Muistan, että hänen kirjeensä olivat aina kuin vilpoinen lähdevesisuihku kaikkea alakuloisuutta, hermostuneisuutta, apatiaa vastaan, ne valoi reippautta, panivat ryhdistäytymään moraalisesti. Eikä tuo hänen itsevarmuutensa lamaannuttanut, vaan valoi voimaa ja halua näyttää kaikki kykysi, hänen sukkela leikinlaskunsa herätti elämäniloa — tuota kaiken työn parasta voidetta. Hänen kirjeissään ilmenee suuri herkkyyys toisen mielialaa kohtaan, ystävällinen, toverillinen huomaavaisuus — se näkyy äitiin ja muihin perheenjäseniin samoin kuin tovereihinkin kohdistuvasta huolenpidosta, vankilassa, karkotuspaikalla tai maanpaossa kirjoitetuista kirjeistä, joissa hän kyselee heitä tai kertoo heistä (ks. esimerkiksi 15/III ja 5/IV—97 päivätyjä kirjeitä).

Samalla pistää silmään Vladimir Iljitshin välittömyys ja luontevuus, hänen suuri vaatimattomuutensa, hänessä ei voida havaita pöyhkeilyä eikä rehentelyä, ei edes minkäänlaista omien ansioittensa korostamista, niillä ylvästelemistä — ja näin jo nuoruusvuosista saakka, jolloin sellainen tietty ylvästely on tavallisesti ominaista kyvykkäälle ihmiselle. Niinpä hän esimerkiksi ei pitkään aikaan suostunut siihen, että hänen suuren ja perusteellisen teoksensa nimeksi otettaisiin „Kapitalismin kehitys Venäjällä”. Hän sanoi, että se on „liian rohkea, laaja ja paljon lupaava”, että nimen „pitäisi olla vaatimattomampi” (13/II—99 päiväty kirje) ja että se näkökohta, että tuolla nimellä kirja menee paremmin kaupaksi, häntä „ei myöskään miellytä” (10/I—99).

Myöskin kaiken sen työn, jonka hän teki aineistojen tutkimiseksi vankilassa ja karkotuspaikalla ja myöhemmin ulkomailla filosofian kirjaansa ja muita teoksiaan varten, sekä legaalisten ja illegaalisten kirjoitusten ja kirjasten kirjoittamisen, joista niin suuri määrä on hävinnyt, hän katsoi täysin luonnolliseksi ja itsestään selväksi asiaksi. Tässä näkyy myös Vladimir Iljitshin suuri työkyky ja

hänelle ominainen lujuus ja päättäväisyys ottamansa työn suorittamisessa. Niinpä esimerkiksi aikamäärät, jotka hän asetti teoksensa „Kapitalismin kehitys Venäjällä” tai kirjan eri lukujen kirjoittamiseksi, tulivat tavallisesti noudatetuiksi, kuten tässä julkaistuista kirjeistä näkyy.

Vaativaisuus itseään kohtaan herättää luonnollisesti vaativaisuutta myös toisia kohtaan. Antamalla aina paljon tehtäviä ja vaatimalla tiukasti niiden täyttämistä hän kasvatti itselleen ominaisen täsmällisyyden ja huolellisuuden hengessä kaikkia tovereita, jotka aikana taikka toisena työskentelivät hänen kanssaan. Iljitsh oli aina tyytymätön, jos oltiin huolimattomia, viivyteltiin töiden tai tehtävien täyttämässä tai kirjeenvaihdossa. Esimerkiksi karkotuspaikalta kirjoittamisissaan kirjeissä hän moittii Struvea siitä, ettei tämä vastaa säännöllisesti; vuosina 1908—1909 kirjoittamisissaan kirjeissä hän sanoo olevansa tyytymätön tov. Skvortsov-Stepanoviin sen johdosta, kun tämä oli tarkastanut huolimattomasti kirjan „Materialismi ja empiriokritisismi” korrehtuurin, jonka oli ottanut hoitaakseen, j.n.e.

Vladimir Iljitshin kirjeistä näkyy myös se, että hän oli kovin vaatimaton ja kohtuullinen elämässä, osasi tyytyä vähään; saattoipa kohtalo hänet minkälaisiin oloihin tahansa, hän kirjoitti aina, ettei ole minkään puutteessa, että ruokailee hyvin; sekä Siperiassa, jossa hän eli kokonaan valtion muonarahan varassa, joka oli 8 ruplaa kuukaudessa, että maanpaossa saatoimme harvalukuisten ulkomailla käyntiemme aikana aina todeta tarkastuksen perusteella, että hänen ravintonsa ei ollut likimainkaan riittävää. Se seikka, että asemansa vuoksi hän joutui tavallista kauemmin käyttämään äidin raha-apua, sen sijaan että olisi auttanut tätä, painosti häntä aina. Esimerkiksi lokakuun 5 p:nä 1893 hän kirjoittaa: „...menot ovat sittenkin tavattoman suuret — 38 rpl kuukaudessa. Selvää on, että olen elänyt tuhlaavaisesti: käytin esimerkiksi yksistään hevosraitioon kuukaudessa 1 rpl 36 kop. Kun totun elämään täällä, tulen luultavasti kuluttamaan vähemmän”. Myöhemminkin hän oli huolissaan ja pyysi äitiä, ettei tämä lähettäisi hänelle rahaa eikä säästäisi eläkkeestään, kun kuuli äidin aikovan tehdä niin saatuaan tietää hänen jollekin toiselle henkilölle kirjoittamasta kirjeestä, että hän elää vaikeissa oloissa (19/I—II päivätty kirje).

Häntä vaivasi myös se, kun hänen täytyi kirjallisten ansiotulojen niukkuuden vuoksi käyttää puolueen varoja. „Olet alkanut saada 'eläkettä'”, kertoo Vladimir Iljitsh katkerana N. K:n laskeneen leikkiä, kun he saivat rahaa Venäjältä (15/II—17).

Tämän säästeliäisyyden vuoksi Vladimir Iljitsh pyrki käyttämään kirjastojen kirjoja, missä se oli mahdollista. Huvituksiin hän ei kuluttanut juuri mitään: teattereissa ja konserteissa käynti (ks. 9/II—01 päivätyä kirjettä) oli sellainen harvinaisuus, ettei se voinut vaikuttaa menoihin. Ja Vladimir Iljitsh katsoi aina ilmeisen paremmaksi levon luonnon helmassa kuin levon seurapiirissä ja yleisön keskuudessa. „Täällä saa levätä mainiosti, uida, käydä kävelemässä, olla yksinäisyydessä ja toimeettomana. Yksinäisyys ja toimeettomuus ovat minulle parasta”, hän kirjoittaa Seivästästä (Suomi) puolueen V edustajakokouksesta palattuaan (27/VI—07). Nautin kävelystä, vaikka joudunkin kävelemään viitisen virstaa päivässä, noin tunnin matkan, hän kirjoittaa Siperiasta v. 1897.

Ottaen repun selkäänsä hän lähtee N. K. Krupskajan kanssa Sveitsin vuoristoon. Hän nousee Alpeille; Krakovassa asuessaan hän kiipeää Tatralle. Mutta häntä eivät viehätä ainoastaan tällaiset erikoiset luonnonkauneudet; hän matkustelee tai kulkee jalan sellaisten suurkaupunkien kuin Lontoon ja Münchenin ympäristössä. „Me olemme tšekäläisistä tovereista ainoat, jotka tutustumme kaupungin *koko* ympäristöön. Olemme löytäneet erilaisia 'kylä'-polkuja, tunnemme lähitienoot ja aiomme käydä kauempanakin”. „Hakeudumme sellaisiin syrjäisiin paikkoihin, joissa kukaan emigranttiväestä ei käy”. Hän harrastaa urheilua: metsästystä, luistelua, pyöräilyä, shakkia antautuen näihin huvituksiin nuorukaisen ja jopa poikasen välittömyydellä.

Hyvin värikkäästi, joskin lyhyesti, hän kuvaa eräitä kävelyretkiään vuorille, esimerkiksi Salèveille Geneven lähistöllä, tai „Shu-shu-shu” kyläänsä Siperiassa.

Kirjeissä tulee myös esiin se, että Iljitsh osaa käyttää parhaimmalla tavalla hyväkseen olosuhteiden tarjoamia mahdollisuuksia: syventyä tieteelliseen, teoreettiseen työhön vankilassa, karkotuspaikalla, synkkinä maanpakolaisuusaikoina, niin sanoakseni rakentaa ja lujittaa elämänsä päätehtävän, proletarisen vallankumouksen tieteellistä perustaa sellaisina aikoina, jolloin hän kohtalon

pakosta joutui välittömästi irtautumaan siitä enemmän tai vähemmän. Silloin taas kun elämä saattoi hänet laajempaan kanssakäymiseen ihmisten kanssa: maaseudulla, ulkomailla, toisille paikkakunnille muuttamisten ja matkojen aikana, tulee kirjeissä esiin hänen kykynsä käsittää todellisuus, ymmärtää joukkoja, tehdä vähäisistä tosiasioista ja havainnoista yleistäviä johtopäätöksiä, vetää ja lujittaa jatkuvasti lankoja, jotka johtavat teoriasta ja yleisistä ihanteista elämään sellaisena kuin se on ja päinvastoin. Kyky ottaa vastaan sellaisia vaikutelmia kaikkialta: kaikista keskusteluista, kirjeistä. Näemme, kuinka Iljitsh kiihkeästi odottaa aivan tavallisia kirjeitä, joissa mitään yleisiä päämääriä tarkoittamatta kuvataan koruttomasti ympäröivää elämää, kuinka hartaasti hän niitä lukee ja pyytää lähettämään useammin.

Ja vihdoin näemme näistä kirjeistä, kuinka Vladimir Iljitsh osasi säilyttää rauhallsuutensa, henkisen tasapainonsa sekä vankilassa että sieltä päästyään (ks. hänen 19/V—01 päivätyä kirjettään, jossa on neuvoja M. I:lle) ja kuinka hän vankeuden ja erilaisten yhteiskunnallisten ja poliittisten järkytysten jälkeen, jotka olivat horjuttaneet hänen tasapainoaan, ponnisti kaikki voimansa päästäkseen jälleen tasapainoon mahdollisimman pian. Hän käsitti, että tämä tasapaino oli välttämätön kaikessa henkisessä ja poliittisessa työssä, joka oli aina hänen elämänsä pääsisältönä. Tämän vuoksi hän pysyi myös kaikki kolme karkotusvuottaan Shushenskojessaan anomatta kaupunkiin siirtämistä, kuten suurin osa karkotetuista teki. Hän kirjoitti, että tilapäiset kaupungissa käynnit ovat parempia kuin asuminen siellä. Kertoessaan Fedosejevin itsemurhasta hän kirjoittaa: „Pahinta karkotuspaikoilla ovat nuo 'karkotuspaikkojen jutut'”. „Parempi on, kun et toivo minulle tovereita Shushiin intellektuellien keskuudesta!” (24/I—98).

Päättäen tähän nämä lyhyet viittaukset niihin luonteenpiirteisiin, niihin henkilöllisiin erikoisuuksiin, jotka mielestämme ilmenevät tuonempana esitetyissä Iljitshin omallsilleen kirjoittamissa kirjeissä, toivomme, että nämä kirjeet valaisevat täydellisemmin ja auttavat ymmärtämään läheisemmin Vladimir Iljitshin henkilöllisyyttä.

A. Uljanova-Jelizarova